

34,0 т/га, сухої речовини 8,0 т/га, насіння 0,40 т/га. В 1987 року проходив міжнародне сортовипробування в Канаді. Сорт належить до північної екологічної групи, середньоросійського суходільного екотипу.

‘Марічка’ – створено масовим добром із місцевої популяції сінокісно-пасовищного напрямку використання, врожай зеленої маси 37,0 т/га, сухої речовини 9,1 т/га, насіння 0,58 т/га. Вміст білка 7,1 %. Рано відростає весною і добре після укусів і стравлювання. Період від відновлення весняної вегетації до збиральної стиглості становить 120 днів. З 2014 р. занесений до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

‘Бойківчанка’ – створено багаторазовим індивідуальним добром із сорту ‘Dainava’ сінокісно-пасовищного напрямку використання, врожай зеленої маси 48,8 т/га, сухої речовини 11,1 т/га, насіння 0,49 т/га. Вміст білка 9,2 %, клітковини 28,5 %. Висота рослин 102 см. Маса 1000 насінин 0,89 г. Зимо-посухостійкий, стійкий проти вилягання, обсіпання, хвороб та шкідників. Період від відновлення весняної вегетації до збиральної стиглості становить 127 діб. З 2018 р. занесений до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

Результати селекційної роботи з грятницею збірною показують, що існуючі селекційні сорти виведені завдяки правильному використанню і поєднанню різних селекційних методів. Виявлені істотні переваги цих сортів над раніше створеними за рівнем врожайності. Таким чином, узагальнюючи досвід і практику багатьох селекційних центрів по виведенню сортів грятіці зірної, можна зробити висновок, що створення і вивчення генетичних колекцій, а також виділення цінного вихідного матеріалу є актуальною задачею для селекції нових сортів з підвищеною продуктивністю, стійкістю до хвороб та до несприятливих умов зовнішнього середовища.

УДК 633.11+633.14:631.527

Чернобай С. В.*, Рябчун В. К., Капустіна Т. Б.

Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААН, просп. Московський, 142, м. Харків, 61060, Україна

**e-mail: chernobai257@gmail.com*

ХЛІБОПЕКАРСЬКІ ВЛАСТИВОСТІ ТРИТИКАЛЕ ЯРОГО

Прагнення людей стабільно забезпечувати себе різноманітними продуктами харчування за мінливих погодних та кліматичних умов спонукає до постійного творчого пошуку нових генотипів рослин, розробки ефективних технологій їх вирощування та переробки продукції. Тритикале є перспективною культурою для розширення сировинної бази хлібопекарської промисловості у зв'язку зі створенням сортів з першою групою якості клейковини (індекс деформації 50–70 одиниць, середня розтяжність). У результаті селекції підвищились борошно-

мельні властивості: виповненість, твердість та натура зерна, стійкість до проростання, вихід борошна.

Великий обсяг наукових досліджень та технологічних робіт вчених різних країн за останні два десятиріччя відкриває широку можливість бізнесу поширити харчові продукти з тритикале для здорового і смачного харчування людей.

Мета досліджень передбачала виділити сорти та лінії тритикале ярого з хорошими хлібопекарськими властивостями.

Для визначення хлібопекарських властивостей було проведено технологічний аналіз 10 сортів та 140 ліній тритикале ярого, урожаю 2017 р., які за урожайністю перевищували стандарт 'Коровай харківський'. Еталон високих хлібопекарських властивостей сорт 'Дархліба харківський' формував хліб об'ємом 540 мл зі 100 г борошна. Його загальна хлібопекарська оцінка складала 9 балів.

Загальну хлібопекарську оцінку 9 балів мали лінії 'ЯТХ 29-17', 'ЯТХ 46-17', 'ЯТХ 47-17', 'ЯТХ 55-17', 'ЯТХ 61-17', 'ЯТХ 67-17', 'ЯТХ 200-17', 'ЯТХ 373-17', 'ЯТХ 387-17', 'ЯТХ 399-17', 'ЯТХ 587-17' та інші.

Найвищу натуру зерна мали лінії 'ЯТХ 609-17' (792 г/л), 'ЯТХ 387-17' (790 г/л), 'ЯТХ 191-17' (788 г/л), 'ЯТХ 155-17' (786 г/л), сорт 'Сонцедар харківський' (784 г/л). Натура зерна еталону 'Дархліба харківський' становила 772 г/л.

Найвищий вміст сирої клейковини в борошні (20,0–20,5 %) мали лінії 'ЯТХ 28-17', 'ЯТХ 46-17', 'ЯТХ 93-17', 'ЯТХ 137-17', 'ЯТХ 168-17', 'ЯТХ 369-17', 'ЯТХ 461-17'. Вміст сирої клейковини на рівні 18–19 % був у лінії 'ЯТХ 43-17', 'ЯТХ 45-17', 'ЯТХ 55-17', 'ЯТХ 60-17', 'ЯТХ 353-17', 'ЯТХ 399-17', 'ЯТХ 756-17' та сортів 'Хлібодар харківський', 'Воля харківська', 'Булат харківський', 'Зліт харківський' (еталон 'Дархліба харківський' – 15,5 %).

Виділено лінії, які перевищували еталон 'Дархліба харківський' за вмістом білка в зерні (11,80–12,63 %): 'ЯТХ 28-17', 'ЯТХ 203-17', 'ЯТХ 373-17', 'ЯТХ 387-17', 'ЯТХ 410-17', 'ЯТХ 461-17', 'ЯТХ 609-17', 'ЯТХ 702-17', сорт 'Воля харківська'. Найвищий вміст крохмалю в зерні (64–66 %) мали лінії 'ЯТХ 29-17', 'ЯТХ 45-17', 'ЯТХ 46-17' та інші, а також сорт 'Зліт харківський'.

Найвищу силу борошна мали лінії 'ЯТХ 550-17', 'ЯТХ 702-17' (190 о. а.), 'ЯТХ 151-17' і 'ЯТХ 155-17' (170 о. а.). Підвищену силу борошна (137–157 о. а.) мали лінії 'ЯТХ 47-17', 'ЯТХ 55-17', 'ЯТХ 107-17', 'ЯТХ 136-17', 'ЯТХ 157-17', 'ЯТХ 469-17' (еталон 'Дархліба харківський' – 131 о. а.).

Кращий об'ємний вихід хліба був у сортів 'Дархліба харківський', 'Зліт харківський', 'Хлібодар харківський', 'Сонцедар харківський', 'Булат харківський' та ліній 'ЯТХ 57-17', 'ЯТХ 200-17', 'ЯТХ 399-17', 'ЯТХ 587-17' (500–540 мл хліба зі 100 г борошна). Підвищений об'єм хліба (470–490 мл) формували сорти 'Борівітер харківський', 'Гусар харківський' та лінії 'ЯТХ 29-17', 'ЯТХ 31-17', 'ЯТХ 46-17', 'ЯТХ 55-17', 'ЯТХ 379-17', 'ЯТХ 411-17', 'ЯТХ 628-17'.

Отже, у результаті всебічної оцінки ліній тритикале ярого у селекційних розсадниках та екологічному випробуванні було виділено комплексно цінні джерела господарських ознак, що забезпечують поєднання підвищеної урожайності, адаптивності до абіотичних та біотичних факторів, технологічної якості зерна та борошна.

УДК: 633.791 : 631.52.527 : 631.526.32

Штанько І. П., Шакевич Л. Ю.,

Інститут сільського господарства Полісся НААН, Київське шосе, 131, м. Житомир, 10007, Україна

e-mail: shtanko_hop@meta.ua

ВИДІЛЕННЯ ДЖЕРЕЛ ТА ДОНОРІВ ХМЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО (*Humulus lupulus* L.) ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЙНИХ ПРОГРАМАХ

Хміль займає одне з провідних місць серед технічних культур у світі, в тому числі і в Україні ця культура набула значного поширення. Для зони Полісся хміль залишається культурою, яка в умовах сучасних технологій виробництва здатна забезпечити галузі промисловості унікальною сировиною, сформувати зайнятість сільського населення Поліської зони через розвиток сільськогосподарських хмелярських підприємств різних форм власності.

Нині селекційна робота з хмелем звичайним (*Humulus lupulus* L.) в Інституті сільського господарства Полісся направлена на створення екологічно-адаптованих до зони українського хмелярства сортів з різними термінами настання технічної стиглості шишок, врожайністю 2,5–3,0 т/га і вмістом альфа-кислот не нижче 8–12% і до 18–20%. Нові сорти хмелю повинні відповідати вимогам придатності для вирощування і збирання за енергозберігаючими механізованими технологіями, бути наділеними підвищеною стійкістю проти абіотичних факторів, найбільш небезпечних хвороб і шкідників хмелю, а також мати унікальні біохімічні властивості для пивоваріння та інших галузей промисловості. Така велика кількість господарських ознак потребує значних зусиль у підборі батьківських пар при гібридизації, детального селекційно-генетичного аналізу вихідного селекційного матеріалу, а також наявності широкої базової інформації про джерела і донори окремих ознак або їх комплексу.

Комплексні дослідження базової і селекційних робочих колекцій хмелю ІСГП з метою виділення джерел та донорів господарських ознак є одним із актуальних завдань для селекції нових сортів хмелю звичайного.

Вивчення і виділення джерел та донорів цінних ознак з базової і селекційних робочих колекцій проводили в польових умовах план-